

KENNISGROEP EUROPEES STRAFRECHT

NIEUWSBRIEF

juli 2017

Deze Nieuwsbrief is een uitgave van de Kennisgroep Europees Strafrecht en Mensenrechten (KESM) van de rechtbank Amsterdam. In de Nieuwsbrief vindt u een maandelijks selectie van de belangrijkste ontwikkelingen, jurisprudentie, annotaties, artikelen en andere publicaties op het gebied van Europees Strafrecht. Klik op de hyperlinks om naar de documenten te gaan.

In deze Nieuwsbrief komen de volgende onderwerpen aan bod:

- [ARTIKEL 3 EVRM: UITLEVERING EN LEVENSLANGE GEVANGENISSTRAF; KLACHT NIET-ONTVANKELIJK](#)
- [ARTIKEL 6 EVRM: DE ONDERBOUWING VAN EEN VERZOEK TOT HET OPROEPEN EN HOREN VAN GETUIGEN \(OVERZICHTSARREST\)](#)
- [ARTIKEL 6 EVRM: COMMUNICATIE TUSSEN CLIËNT-ADVOCAAT EN GEHEIMHOUDINGSPLICHT](#)
- [ARTIKEL 6 EVRM: WEIGERING OPNIEUW HOREN GETUIGEN IN HOGER BEROEP I.C. IN STRIJD MET ARTIKEL 6 EVRM](#)
- [ARTIKEL 8 EN 9 EVRM: VERBOD DRAGEN GEZICHTSBEDEKKENDE KLEDING NIET IN STRIJD MET DEZE BEPALINGEN](#)
- [UNIERECHT: VERPLICHTING TOT HET BUITEN TOEPASSING LATEN VAN VERJARINGSBEPALINGEN INDIEN DEZE AAN DE WEG STAAN AAN DOELTREFFENDE EN AFSCHRIKWEKKENDE BESTRAFFING](#)
- [UITLEVERING: OPHEFFING DETENTIE NA ONHERROEPELIJK VERBOD IN KG EN AFWIJZENDE BESCHIKKING MINISTER](#)
- [KORTE SIGNALERINGEN](#)

ARTIKEL 3 EVRM: UITLEVERING EN LEVENSLANGE GEVANGENISSTRAF; KLACHT NIET-ONTVANKELIJK

EHRM (Grote Kamer) 10 juli 2017, 71537/14 (Harkins/Verenigd Koninkrijk)

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: artikel 3 EVRM, artikel 35 EVRM, nieuwe relevantie informatie, substantially the same matter

Klager met Britse nationaliteit is in 2003 in het Verenigd Koninkrijk aangehouden in het Verenigd Koninkrijk in verband met een uitleveringsverzoek van de Verenigde Staten van Amerika voor de berechting op grond van ‘*first degree murder*’. Op dat misdrijf staat de doodstraf, maar de Verenigde Staten hebben toegezegd dat aan Harkins in geval van veroordeling niet de doodstraf, maar ‘mandatory life imprisonment without parole’ zal worden opgelegd. Klager heeft in 2012 al een zaak aangespannen bij het EHRM ([Harkins en Edwards/Verenigd Koninkrijk](#)) waarin hij klaagde over een schending van artikel 3 EVRM vanwege een mogelijke veroordeling tot de doodstraf. In deze zaak oordeelde het EHRM dat er geen schending van artikel 3 EVRM was, vanwege de diplomatieke garanties die zijn verstrekt door de Verenigde Staten, waarbij het risico werd opgeheven dat de veroordeling van de klager de doodstraf tot gevolg zou hebben.¹ De oplegging van een ‘mandatory life sentence without parole’ zou niet ‘grossly disproportionate’ zijn en klager had niet aangetoond dat zijn detentie na een eventuele veroordeling in de Verenigde Staten geen penologisch doel zou dienen. Als zijn vrijheidsbeneming op enig moment geen penologisch doel meer zou dienen, dan was geenszins duidelijk dat de Gouverneur van de staat Florida zou weigeren om de straf om te zetten naar een tijdelijke gevangenisstraf. Geringe tijd na deze uitspraak, oordeelde het EHRM in 2013 in de zaak *Vinter e.a./Verenigd Koninkrijk*² dat artikel 3 EVRM wat betreft levenslange gevangenisstraffen zodanig moet worden geïnterpreteerd, dat er ten tijde van de oplegging van de straf een vooruitzicht moet zijn op vermindering van de duur van de gevangenisstraf. Dit betekent dat het nationale recht moet voorzien in een herzieningsprocedure waarin de nationale autoriteiten de mogelijkheid hebben om te oordelen of er significante veranderingen zijn bij de gevangene en een zekere progressie tot rehabilitatie dat de levenslange gevangenneming niet langer kan worden gerechtvaardigd op grond van legitieme punitieve gronden. Dit betekende tot een radicale verandering van de interpretatie van artikel 3 EVRM.

¹ [Harkins and Edwards v. the United Kingdom](#), 9146/07.

² [Vinter and Others v. the United Kingdom](#), 66069/09, 130/10 & 3896/10

Op basis van deze uitspraak, startte klager een nieuwe procedure bij de nationale rechter waarin hij aanvoerde dat de ontwikkelingen van de rechtspraak van het EHRM over artikel 3 EVRM aanleiding vormden voor het heropenen van de procedure. De Engelse rechter stelde zich op het standpunt dat een procedure alleen kan worden heropend als er sprake is van een wijziging van het recht en wees het verzoek af, omdat zo een wijziging zich niet had voorgedaan, waarop klager een tweede procedure instelde bij het EHRM. Klager beroept zich in de onderhavige zaak op artikel 3 en 6 EVRM, omdat, indien klager wordt veroordeeld in de Verenigde Staten in de staat Florida, hem een levenslange gevangenisstraf te wachten staat zonder mogelijkheid tot vervroegde vrijlating.

Het EHRM overweegt dat het eerst de ontvankelijkheid van de klacht moet beoordelen (artikel 35 § 2 EVRM) alvorens er kan worden overgegaan tot inhoudelijke beoordeling daarvan. De klacht wordt niet-ontvankelijk verklaard, indien er sprake is van ‘*substantially the same matter*’: de zaak is gerelateerd aan een vorige zaak waarbij het in essentie gaat om dezelfde persoon, dezelfde feiten en dezelfde klachten, tenzij er nieuwe informatie is die eerder niet in beschouwing is genomen door het EHRM. Klager beweert dat de eerder gedane uitspraken door het EHRM relevante nieuwe informatie bevatten waardoor het vereiste van ‘*substantially the same matter*’ van artikel 35 § 2 EVRM zich niet voordoet. De EHRM-procedure van 2012 zou diens gevolge moeten worden heropend of een nieuwe nationale procedure zou moeten worden gestart, aldus klager. Het EHRM gaat niet mee in deze redenering en oordeelt dat het argument van de klager niet meer inhoudt dan slechts een nieuw juridisch argument. Het EHRM weigert het begrip ‘nieuwe relevante informatie’ in de zin van artikel 35 § 2 (b) EVRM zodanig uit te breiden dat het buiten zijn gebruikelijke betekenis van nieuwe feitelijke informatie zou gaan. Voor deze interpretatie van dit begrip kijkt het EHRM naar het doel en de functie van de ontvankelijkheidscriteria: het doel van de criteria is om de finaliteit en rechtszekerheid te garanderen en om de grenzen van bevoegdheid af te bakenen. De jurisprudentie van het EHRM is constant in ontwikkeling en als deze ontwikkelingen toelaten dat klagers – die in eerdere zelfde procedures geen succes hadden – daardoor klachten opnieuw kunnen aanbrengen bij het EHRM, zouden de finale uitspraken constant in twijfel worden getrokken. Dit zou volgens het EHRM kunnen leiden tot ondermijning van de geloofwaardigheid en autoriteit van deze uitspraken.

Het EHRM concludeert dan ook dat de aanklacht onder artikel 3 EVRM niet-ontvankelijk is op basis van het feit dat de klachten in de onderhavige zaak ‘*substantially the same*’ zijn als de klacht die in de eerdere uitspraak Harkins en Edwards/Verenigd Koninkrijk is onderzocht. Wat betreft de klacht op grond van de mogelijke schending van artikel 6 EVRM bepaalt het EHRM dat deze klacht ook niet-ontvankelijk is. De klacht is alleen gebaseerd op het verplichte karakter van de oplegging van een levenslange gevangenisstraf. De feiten van de zaak geen enkel risico opleverden dat er sprake zou zijn van een flagrante schending van het recht op een eerlijk proces en bovendien heeft klager ook niet gesuggereerd dat het proces in de Verenigde Staten zou leiden tot een oneerlijk proces.

ARTIKEL 6 EVRM: DE ONDERBOUWING VAN EEN VERZOEK TOT HET OPROEPEN EN HOREN VAN GETUIGEN (OVERZICHTSARREST)

Hoge Raad 4 juli 2017, ECLI:NL:HR:2017:1015

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: artikel 6 EVRM, motivering en onderbouwing, oproepen en horen van getuigen, rechterlijke motiveringsplicht.

In de onderhavige zaak heeft de verdachte beroep in cassatie ingesteld tegen een uitspraak van het Hof Arnhem-Leeuwarden. Zijn klacht richt zich tegen de afwijzing van een verzoek tot het oproepen en horen van een getuige. De Hoge Raad beantwoordt in dit overzichtsarrest de vraag hoe de eisen die in zijn rechtspraak worden gesteld aan de onderbouwing van een verzoek tot het oproepen en horen van een getuige zich verhouden tot het in art. 6 EVRM bedoelde recht van de verdachte op een eerlijk proces.

Gelet op Schatschaswilli/Duitsland³ kan het gebruik van een door de getuige afgelegde verklaring in strijd komen met artikel 6 EVRM, indien voor de verdediging geen behoorlijke en effectieve mogelijkheid heeft bestaan om een getuige te (doen) ondervragen. Of er sprake is van een eerlijk proces wordt door het EHRM beoordeeld aan de hand van een test die drie sub-vragen bevat, waaronder de sub-vraag ‘whether there was a good reason for the non-attendance of the witness and, consequently, for the admission of the absent witness's untested statements as evidence’. Voorts is er door de Hoge Raad eerder de hoofdlijnen uiteengezet op welke wijze de ingevolge het Wetboek van Strafvordering geldende (nationale) regels inzake het oproepen dan wel horen van daartoe door de verdediging opgegeven getuigen dienen te worden uitgelegd.⁴ Deze rechtspraak houdt onder meer in dat in beginsel de verdachte het recht heeft om ter terechtzitting alle getuigen te doen horen wier verhoor hij in het belang van zijn verdediging acht. Volgens het tegenwoordige Nederlandse stelsel van strafvordering kan de verdachte dat recht effectueren door zelf getuigen mee te brengen naar de terechtzitting. Voor het overige is hij aangewezen op het openbaar ministerie tot wiens taak het behoort getuigen op te roepen. De rechter kan die oproeping weigeren op onder meer de grond dat de verdachte daardoor redelijkerwijs niet in zijn verdediging wordt geschaad: het verdedigingsbelang. Daarnaast houdt het noodzakelijkheids criterium verband met de taak en de verantwoordelijkheid van de strafrechter voor de volledigheid van het onderzoek van de zaak. Met het oog daarop is hem de bevoegdheid toegekend om ambtshalve onder meer de

³ EHRM 15 december 2015, [Schatschaswilli v. Germany](#).

⁴ Hoge Raad 1 juli 2014, [ECLI:NL:HR:2014:1496](#).

oproeping van getuigen te bevelen voor het geval hem de noodzakelijkheid blijkt van dat verhoor, ongeacht wat de procespartijen daarvan vinden.

Tegen de achtergrond van de uitspraak van het EHRM, heeft naar het oordeel van de Hoge Raad voor het Nederlandse strafproces te gelden dat een tot de zittingsrechter gericht verzoek tot het oproepen en het horen van getuigen door de verdediging dient te worden gemotiveerd teneinde de rechter in staat te stellen de relevantie van dat verzoek in het licht van de toepasselijke wettelijke voorschriften te beoordelen. Deze motiveringsplicht draagt voorts eraan bij dat de rechter zo vroegtijdig mogelijk het recht op een eerlijk proces in de hiervoor bedoelde zin kan betrekken bij de beoordeling van het verzoek. De aan het verzoek te geven motivering dient ten aanzien van iedere van de door de verdediging opgegeven getuige een toelichting te omvatten waarom het horen van deze getuige van belang is voor enige in de strafzaak uit hoofde van de artikelen 348 en 350 Sv te nemen beslissing. Artikel 6, derde lid onder d EVRM verzet zich niet ertegen dat deze eis aan de onderbouwing van zo een verzoek wordt gesteld.

Voor de eisen die worden gesteld aan een verzoek tot het horen van een getuige, maakt het in beginsel geen verschil of zo een verzoek een getuige "à charge" dan wel "à décharge" betreft. Wel zal in de regel gelden dat een in het vooronderzoek afgelegde verklaring van een getuige door de officier van justitie reeds bij de processtukken zal zijn gevoegd, zodat daaruit kan worden afgeleid dat, naar het oordeel van de officier van justitie, de inhoud van die door de getuige afgelegde verklaring redelijkerwijs van belang kan zijn voor de door de rechter te nemen beslissingen. Of een verzoek tot het horen van getuigen naar behoren is onderbouwd alsook of het dient te worden toegewezen, zal de rechter in het licht van alle omstandigheden van het geval – en met inachtneming van het toepasselijke criterium – moeten beoordelen. De rechter dient, indien hij een verzoek afwijst, de feitelijke en/of juridische gronden waarop die afwijzing berust, in het proces-verbaal van de terechtzitting dan wel de uitspraak op te nemen. Die rechterlijke motiveringsplicht steunt mede op artikel 6 EVRM.

De nationale rechter neemt reeds tijdens de behandeling van de strafzaak beslissingen omtrent het oproepen en het horen van getuigen. Dat laat onverlet dat hij voordat hij uitspraak doet, zich ervan dient te vergewissen dat de procedure in haar geheel voldoet aan het door artikel 6 EVRM gewaarborgde recht op een eerlijk proces. Zo nodig zal hij hetzij ambtshalve alsnog overgaan tot het oproepen en het horen van (een) getuige(n), hetzij bij zijn beslissing omtrent de bewezenverklaring onder ogen moeten zien of en zo ja, welke gevolgen moeten worden verbonden aan de omstandigheid dat de verdediging, ondanks het nodige initiatief daartoe, geen gebruik heeft kunnen maken van de mogelijkheid om de relevante getuige(n) in enig stadium van het geding te (doen) ondervragen.

In het onderhavige geval heeft het Hof het verzoek tot het horen van getuigen afgewezen nu "gelet op de voorhanden processtukken onvoldoende is onderbouwd welk belang daarmee voor de verdediging is gemoed en waarom dat onderzoek van belang is voor enige door het hof te nemen beslissing" zodat de "verdachte (...) door het afwijzen van deze verzoeken redelijkerwijs niet in zijn verdediging [wordt] geschaad". In het licht van hetgeen hiervoor is overwogen en in aanmerking genomen hetgeen de verdediging ter onderbouwing van vorenbedoeld verzoek heeft aangevoerd, alsmede gelet op hetgeen de processtukken blijkens de hiervoor weergegeven bewijsmiddelen inhouden, is dat oordeel niet onbegrijpelijk en toereikend gemotiveerd.

ARTIKEL 6 EVRM: COMMUNICATIE TUSSEN CLIËNT-ADVOCAAT EN GEHEIMHOUDINGSPLICHT

EHRM 25 juli 2017, 2156/10 (M/Nederland)

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: AIVD, geheimhoudingsplicht, artikel 6 EVRM, communicatie tussen verdachte en raadsman, geclassificeerde documenten.

In de onderhavige zaak was klager werkzaam als audio editor en vertaler bij de AIVD. Tijdens zijn werkzaamheden had klager toegang tot gerubriceerde informatie die hij op basis van zijn geheimhoudingsplicht niet mocht verspreiden aan derden. De verdenking ontstond dat klager kopieën verstrekke van de documenten aan personen die niet geautoriseerd waren door de AIVD om deze documenten in te zien, inclusief de personen die door de AIVD werden onderzocht. In september 2004 werd klager in voorlopige hechtenis geplaatst op basis van de schending van zijn geheimhoudingsplicht. De AIVD deelde klager daarop schriftelijk mee dat hij nog steeds onder deze verplichting tot geheimhouding stond en dat hij als hij de documenten zou bespreken met zijn advocaat daarmee een strafbaar feit zou plegen. De AIVD informeerde aanklager dat hij mocht spreken over hetgeen wat is toegestaan op basis van zijn geheimhoudingsplicht over zijn zaak onder bepaalde voorwaarden. Tijdens de procedure voor de rechtbank te Rotterdam maakten de advocaten van klager bezwaar tegen de opgelegde restricties die de communicatie met hun cliënt beïnvloedden. Dit zou de doeltreffendheid van de verdediging ondermijnen; zij verzochten dan ook om een onvoorwaardelijke uitzondering op de geheimhoudingsplicht te maken. Ook Daarbij wordt ook het interne AIVD rapport opgevraagd waar de vervolging op is gebaseerd die vervolgens niet volledig wordt vrijgegeven. De rechtbank weigerde om de uitzondering onvoorwaardelijk te maken en gaf daarmee voorrang aan het behoud van de geheimhouding.

In hoger beroep veroordeelde het Hof Den Haag klager tot een gevangenisstraf voor de duur van vier jaar.

In 2009 vernietigde de Hoge Raad het arrest van het Hof om juridisch-technische redenen en reduceerde hij de straf; inhoudelijk oordeelde hij het beroep in cassatie ongegrond. Klager start daarop een procedure bij het EHRM. Klager stelt dat geen sprake is van een eerlijk proces, omdat de AIVD beslissende controle heeft uitgeoefend op het bewijs, klager en de nationale rechters beperkte toegang hadden tot dit bewijs en de AIVD het gebruik daarvan controleerde en klager belette om effectief zijn advocaat in te lichten.

Het EHRM oordeelt dat artikel 6 EVRM een onvoorwaardelijk recht is. Echter, hetgeen wat kan worden aangemerkt als ‘eerlijk proces’ kan niet worden omvat met slechts één onveranderlijke regel, maar de betekenis hangt af van de omstandigheden van de zaak. Het eerste belang is om te beoordelen of er een ‘overall fairness’ is.

Klager wenste verstrekking van het rapport van het interne AIVD-onderzoek en van de onleesbaar gemaakte passages van de AIVD-documenten die zich in het dossier bevonden. Het Gerechtshof Den Haag was van oordeel dat het bestaan van dat rapport niet was aangetoond. Het EHRM gaat er in elk geval van uit dat het OM niet over het rapport beschikte. De informatie in de onleesbare gemaakte delen van de AIVD-documenten had klager niet van dienst kunnen zijn. Met betrekking tot deze documenten was de enige vraag immers of sprake was van een staatsgeheim. Het bewijs tegen klager berust onder meer op verklaringen van de AIVD dat sprake is van staatsgeheimen en een verklaring van het IOM dat de kopieën in het dossier inderdaad kopieën zijn van de originele documenten. Onder deze omstandigheden is het EHRM van oordeel dat de leesbare informatie voldoende was voor een betrouwbare waardering van de aard van de in de documenten opgenomen informatie.

Wat betreft de beperkingen op het recht van klager om informatie en inlichtingen te verstrekken aan zijn advocaat, oordeelt het EHRM anders. Klager stelt dat hij door de opgelegde communicatiebeperkingen niet kon discussiëren met zijn advocaat over potentieel vrijpleitend bewijs en ieder ander alternatief scenario wanneer dit zich niet in het dossier bevond. Het EHRM oordeelt dat in beginsel het recht op communicatie tussen verdachte en zijn advocaat een vereiste is van een eerlijk proces in een democratische samenleving en voortvloeit uit artikel 6 § 3 (c) EVRM. Desalniettemin tolereert het EHRM zekere beperkingen in dit contact tussen advocaat en cliënt in geval van terrorisme of georganiseerde misdaad. Deze beperkingen zijn alleen mogelijk in uitzonderlijke gevallen en op voorwaarde dat er adequate en voldoende garanties zijn dat er geen misbruik van zal worden gemaakt. In casu was er geen sprake van vrije en onbeperkte communicatie tussen aanklager en advocaat in de zin van het vereiste van een eerlijk proces. De kwestie voor het EHRM was dan ook hoe de geheimhoudingsplicht zich verhoudt ten opzichte van het recht op verdediging van klager in samenhang met zijn communicatie met zijn advocaat. De A-G heeft toegezegd klager niet te vervolgen voor een schending van de geheimhoudingsplicht, als die schending gerechtvaardigd werd door de verdedigingsrechten als bedoeld in artikel 6 EVRM. Het EHRM merkt hierbij op dat de A-G klager aldus op klager de last legde om, zonder bijstand van een advocaat, te beslissen of hij feiten zou openbaren die niet in het dossier stonden vermeld en daardoor het risico te lopen op verdere vervolging. Het EHRM concludeert dat niet verwacht kan worden van klager dat hij de juiste afweging maakt zonder bijstand van zijn advocaat. In deze omstandigheden beschouwt het EHRM de inmenging in de communicatie tussen cliënt en advocaat als oneerlijk en leidt die inmenging dientengevolge tot een schending van artikel 6 EVRM.

Wat betreft getuigen die aanklager wilde horen, stelt hij dat op basis van de al onder strenge beperkingen gehoorde getuigen het voor aanklager zeer van belang was om andere getuigen te horen wegens de weinige andere mogelijkheden om informatie toe te voegen in zijn zaak. Het EHRM herhaalt uit een eerdere uitspraak dat de ontvankelijkheid van bewijs in beginsel een nationaalrechtelijke aangelegenheid is en de taak van het EHRM beperkt is tot de beoordeling of er sprake is van een eerlijk proces in het algemeen, inclusief de manier waarop het bewijs is verkregen. In casu oordeelt het EHRM dat de verdediging in dit geval niet de mogelijkheid is ontzegd om de getuigen à charge aan een kruisverhoor te onderwerpen om de waarheidsgetrouwheid van hun eerderde verklaringen te toetsen. Het EHRM erkent dat het in strafzaken een legitieme strategie is om twijfel te zaaien over het ouderschap van het strafbare feit, maar dit machtigt de verdachte niet om zonder enige grond om informatie te verzoeken in de hoop dat zich daardoor wellicht een alternatief scenario presenteert. Het bewijs op grond waarvan het Hof Den Haag klager heeft veroordeeld bevatte bewijsmiddelen die klager rechtstreeks linkten aan de gelekte documenten en aan de niet-geautoriseerde personen bij wie de documenten zijn aangetroffen. Op grond hiervan komt het EHRM tot de conclusie dat de Nederlandse rechter in hoger beroep niet onredelijk of willekeurige heeft gehandeld door niet toe te staan dat de verzochte getuigen werden gehoord.

ARTIKEL 6 EVRM: WEIGERING OPNIEUW HOREN GETUIGEN IN HOGER BEROEP I.C. IN STRIJD MET ARTIKEL 6 EVRM

EHRM 29 juni 2017, 63446/13 (Lorefice/Italië)

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: recht op een eerlijk proces, artikel 6 EVRM, verhoor van getuigen, opnieuw getuigenverhoor alvorens vernietiging vonnis.

In de onderhavige zaak is klager Lorefice in eerste aanleg in 2009 vrijgesproken door de Italiaanse rechter van alle op getuigenverklaringen van X en Y gebaseerde aanklachten, welke getuigenverklaringen volgens de Italiaanse rechter onbetrouwbaar waren en niet werden bevestigd door andere elementen. Deze twee verklaringen werden in een ander proces wel als betrouwbaar gezien, maar in het kader van de zaak Lorefice beschreven als onprecies, onlogisch en onsamenhangend. In hoger beroep velde de Italiaanse rechter in 2012 een ander oordeel. Verdachte werd schuldig bevonden op basis van getuigenverklaring van getuige Y. De getuige werd beschouwd als een geloofwaardige getuige, zijn verklaringen waren precies en werden bevestigd door andere elementen, zoals telefoongesprekken, verkregen bewijs in andere strafrechtelijke procedures, etc. Klager gaat in cassatie en stelt dat er een schending is van artikel 6 EVRM. De rechter in hoger beroep heeft de heroverweging zodanig uitgevoerd – door getuigen niet opnieuw te horen – dat dit nadelig is voor klager. De hoogste Italiaanse rechter oordeelt in cassatie dat de rechter alleen gehouden is om getuigen opnieuw te horen in geval van een dubbele omstandigheid: wanneer de getuigenverklaring beslissend is voor het proces

en om de geloofwaardigheid van deze verklaring te controleren. Daarbij overweegt de cassatierechter dat er geen algemene regel is voor het opnieuw horen van getuigen. De enige verplichting is dat de rechter zijn uitspraak dient te motiveren. De huidige zaak voldoet niet aan deze dubbele omstandigheid.

In de procedure bij het EHRM beargumenteert klager dat in eerste aanleg het tribunaal van Sciacca heeft geoordeeld dat de gehoorde getuigen ongeloofwaardig zijn en dat zelfs onderzoek moet worden ingesteld naar een mogelijke vervolging voor het afleggen van valse verklaringen door de getuigen. Vervolgens heeft de rechter in hoger beroep het eerdere vonnis vernietigd zonder een nieuw verhoor van de getuigen te bevelen. Klager stelt dat dit in strijd zou zijn met de beginselen van een eerlijk proces.

De Italiaanse staat voert aan dat wanneer de rechter in hoger beroep besluit om het eerdere gewezen vonnis te vernietigen, er in beginsel een heropening van de zaak dient plaats te vinden voor de beoordeling van deze getuigenverklaringen. Echter, het is niet noodzakelijk om de procedure in hoger beroep te heropenen wanneer:

- de inhoud of de geloofwaardigheid van de gedane getuigenverklaringen niet in twijfel zijn getrokken in eerste aanleg, en;
- de schuld van de verdachte is gebaseerd op een waardering van elementen die eventueel genegeerd zijn door de eerste rechter of na het aantonen van fouten die begaan zijn door de rechter in eerste aanleg bij de beoordeling van de verklaringen.

De rechter in hoger beroep heeft zich volgens de staat niet beperkt tot het slechts herwaarderen van de geloofwaardigheid van een getuige door het enkele lezen van de inhoud van de verklaringen in een proces-verbaal van de zitting, maar dat hij kritisch en grondig onderzoek heeft gedaan naar de structuur van de motivering van het vonnis in eerste aanleg. Het EHRM wijst erop dat de toepassing van artikel 6 EVRM in procedures van hoger beroep afhankelijk zijn van de omstandigheden van het geval. Wanneer een beroepsinstantie een zaak in feite en in rechte moet behandelen en de kwestie van schuld of onschuld moet bekijken, kan hij, vanuit het perspectief van een eerlijk proces, niet beslissen op deze kwesties zonder directe waardering van bewijsmiddelen. Een en ander toepassend op de onderhavige zaak, merkt het EHRM op dat de rechter in hoger beroep klager heeft veroordeeld op basis van verklaringen van getuige X en Y. Deze rechter heeft geoordeeld dat de verklaringen van X en Y geloofwaardig, precies en samenhangend waren door verschillende elementen. Het is duidelijk dat de rechter zich in hoger beroep niet beperkt heeft tot een nieuwe waardering van zuivere juridische elementen, maar dat hij zich heeft uitgesproken over een feitelijke kwestie, namelijk de geloofwaardigheid van de getuigenverklaringen van X en Y, waardoor de geconstateerde feiten door de rechter in eerste aanleg worden veranderd. In de ogen van het EHRM impliceert een dergelijk onderzoek een stellingname op beslissende feiten voor de bepaling van de schuld van klager. Voor de conclusie in hoger beroep is de rechter niet overgegaan tot een nieuw verhoor van X en Y. De berechting heeft zich beperkt tot het onderzoeken van de verklaringen van de getuigen die zijn neergelegd in de processen-verbaal in het dossier.

Rekening houdend met wat er voor klager op het spel staat, is het EHRM er niet van overtuigd dat de kwestie van geloofwaardigheid – waarover de rechter in hoger beroep op moest beslissen, alvorens de veroordeling van de klager door het vernietigen van het vonnis in eerste aanleg – goed zou kunnen worden onderzocht zonder de directe waardering van de getuigenverklaringen. Het EHRM vermeldt dat degene die de verantwoordelijkheid heeft om te beslissen over de schuld of onschuld van verdachte de getuigen persoonlijk moet horen en hun geloofwaardigheid dient te beoordelen. Deze beoordeling van geloofwaardigheid is een complexe taak die normaliter niet kan worden uitgevoerd door middel van het enkele lezen van de inhoud van de verklaringen zoals is vastgelegd in de processen-verbaal. Er zijn gevallen waarin het onmogelijk is om een getuige persoonlijk te horen, namelijk in geval van overlijden of in geval van een beroep op het zwijgrecht wegens niet willen bijdragen aan de eigen veroordeling. In de onderhavige zaak is niet aangevoerd dat zulke beletsels zich hebben voorgedaan.

Het EHRM heeft het argument beoordeeld van de Italiaanse staat dat is gebaseerd op het kritische en grondige onderzoek naar de motivering van de uitspraak in eerste aanleg. Het EHRM ziet niet waarom deze omstandigheid de beroepsinstantie ervan vrijpleit om getuigen te horen, waarvan de verklaringen het belangrijkste belastende bewijsmateriaal waren. De rechter stond immers op het punt om de verklaringen uit de processen-verbaal uit te leggen op een wijze die nadelig was voor verdachte en radicaal verschilde van wat de rechter in eerste aanleg had aangenomen. Het EHRM concludeert dan ook dat het verzuim van de rechter in hoger beroep om getuigen X en Y en/of andere getuigen opnieuw te horen alvorens het vonnis in eerste aanleg te vernietigen in strijd is met de beginselen van een eerlijk proces en daarmee met artikel 6 lid 1 EVRM.

ARTIKEL 8 EN 9 EVRM: VERBOD DRAGEN GEZICHTSBEDEKKENDE KLEDING NIET IN STRIJD MET DEZE BEPALINGEN

EHRM 11 juli 2017, 37798/13 (Belcacemi & Oussar/België)

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: gezicht bedekkende kleding, wet 1 juni 2011, boerka-verbod, openbare veiligheid, 'vivre ensemble'.

In de onderhavige zaak beroepen klagsters (niqab-dragers) zich – onder meer – op de artikelen 8 en 9 EVRM; de klacht is gebaseerd op de stelling dat de Belgische nationale wet – uitgevaardigd op 1 juni 2011 – leidt tot schendingen van deze rechten en vrijheden. De nationale wet verbiedt het dragen van gezichtsbedekkende kleding in openbare ruimtes. Volgens klagsters geeft deze wet niet met voldoende precisie aan wanneer er sprake is van een ruimte die toegankelijk is voor het publiek (*lieux accessibles au public*), van verborgenheid (*dissimulation*) en van identificeerbaarheid

(*identifiabilité*). Het ontbreken van deze definities heeft tot gevolg dat verzoeksters niet weten wanneer zij wel of niet in strijd handelen met de wet. Vervolgens stellen klagsters dat het verbod niet voldoet aan het vereiste van de noodzakelijkheid in een democratische samenleving in de zin van de artikelen 8 lid 2 en 9 lid 2 EVRM. Zij stellen zich op het standpunt dat het enkele doel van de wet uitsluitend het verbieden van boerka's in openbare ruimtes is. Daarnaast stellen klagsters dat de sancties die mogelijk kunnen worden opgelegd bij overtreding van de nationale wet disproportioneel zijn in het licht van het doel dat met de wet wordt nagestreefd.

De Belgische staat verwijst naar een eerdere uitspraak door de nationale rechter⁵, waarin de staat zich beriep op drie fundamentele rechtvaardigingsgronden:

- de openbare veiligheid komt in het geding bij het dragen van gezicht bedekkende kleding
- het dragen hiervan vormt een obstakel voor het gelijkheidsbeginsel tussen mannen en vrouwen, en;
- tot slot, het dragen hiervan brengt het samen leven in een op fundamentele waarden gebaseerde maatschappij (*vivre ensemble*) in gevaar.

Het EHRM oordeelt, evenals het Belgische Grondwettelijke Hof, dat de Belgische wet voldoet aan de vereisten van precisie en voorzienbaarheid, op voorwaarde dat de definitie van openbare ruimtes zodanig wordt geïnterpreteerd, dat de ruimtes waar religieuze diensten worden gehouden uitgezonderd zijn van deze definitie. De verzoeksters hebben daarbij bevestigd dat zij ook in staat waren om te voorspellen dat zij het riskeerden bestraft te worden in het geval van het blijven dragen van de gezichtsbedekkende kleding. Het EHRM kan daarom niet tot een andere conclusie komen dan dat de wet is opgesteld met voldoende precisie, zodat de wet voldoet aan het vereiste van voorzienbaarheid.

Het EHRM past vervolgens overwegingen toe die eerder zijn bepaald in het arrest S.A.S./Frankrijk wat betreft het doel van de wet.⁶ De wens van een staat om te voldoen aan de minimumeisen van het leven in de maatschappij zou moeten worden beschouwd als een onderdeel van de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Het verbod zou dan ook moeten worden beschouwd als gerechtvaardigd, als deze wet beoogt om de voorwaarden te garanderen waardoor het samen leven (*vivre ensemble*) in deze maatschappij mogelijk blijft.

Het EHRM is van mening dat een staat zich in een betere positie bevindt dan een internationale rechter om te oordelen over zijn behoeftes en lokale context voor wat betreft de bescherming tegen de schendingen van mensenrechten. Op grond van artikel 9 EVRM is er een ruime *margin of appreciation* toegekend aan staten om te besluiten of en in welke mate er een beperking kan worden opgelegd aan de vrijheid van godsdienst en in welke mate dit *noodzakelijk* is, zoals lid 2 van dit artikel voorschrijft. De Belgische staat heeft met het verbod gereageerd op een praktijk die hij onverenigbaar acht met de wijzen van sociale communicatie en meer algemeen met de menselijke betrekkingen die onmisbaar zijn voor het samenleven in de maatschappij. Hij wil in de onderhavige zaak een uitdrukkingwijze van interactie tussen individuen beschermen ten behoeve van het functioneren van een democratische maatschappij. Daarbij stelt de staat dat het dragen van gezicht bedekkende kleding individuen niet in staat stelt om deel te nemen aan de maatschappij en om onderlinge sociale relaties aan te gaan. Evenals in de zaak S.A.S./Frankrijk is het al dan niet aanvaarden van gezichtsbedekkende in de publieke ruimte een keuze van de maatschappij. In een dergelijk geval moet het EHRM terughoudend zijn bij de toetsing aan het EVRM. Daarbij komt dat er onder de lidstaten van de Raad van Europa geen overeenstemming bestaat over deze materie.

Wat betreft de proportionaliteit van de beperking met betrekking tot de sancties moet worden getoetst aan de manier waarop de regel wordt toegepast in geval van overtreding. In België bedraagt de lichtste sanctie een boete en de zwaarste sanctie een gevangenisstraf. De zwaarste sancties zal slechts worden toegepast in geval van recidive. Op basis van mededelingen van de Belgische staat stelt het EHRM vast dat de Belgische gerechtelijke autoriteiten bij de toepassing van de wet het proportionaliteitsbeginsel in acht moeten nemen en dat de zwaarte van de straf waaraan de verzoeksters theoretisch blootgesteld zouden kunnen worden op het niveau van de uitvoering is getemperd door het ontbreken van automatisme bij de toepassing. Bovendien kan het feit 'dissimulation du visage' zowel strafrechtelijk als bestuursrechtelijk worden afgedaan. Bij bestuursrechtelijke afdoening kunnen en worden alternatieve maatregelen opgelegd. Gelet op de reikwijdte van de *margin of appreciation* van de Belgische staat in dit geval, concludeert het EHRM dat het verbod op het dragen van gezicht bedekkende kleding als evenredig kan worden beschouwd op grond van het beoogde doel, namelijk het behoud van de omstandigheden waardoor het *vivre ensemble* mogelijk blijft als onderdeel van de bescherming van rechten en vrijheden van anderen en dat deze beperking noodzakelijk is een democratische samenleving.

⁵ [L'arrêt no. 145/2012 de la Cour constitutionnelle](#)

⁶ EHRM 1 juli 2014, 438625/11 ([S.A.S./France](#))

**UNIERECHT: VERPLICHTING TOT HET BUITEN TOEPASSING LATEN VAN
VERJARINGSBEPALINGEN INDIEN DEZE AAN DE WEG STAAN AAN DOELTREFFENDE EN
AFSCHRIKWEKKENDE BESTRAFFING**

Hof van Justitie van de EU, conclusie Advocaat-Generaal Y. Bot 18 juli 2017, C-42/17, ECLI:EU:C:2017:564 (Strafzaak tegen M.A.S., M.B.)

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: verjaringstermijn, afgeleide verplichting, legaliteitsbeginsel.

Het *Corte costituzionale* (Grondwettelijk Hof) van Italië stelt drie prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie over de uit artikel 325 VWEU, zoals het in het arrest *Taricco* is uitgelegd,⁷ voortvloeiende verplichting van de nationale rechters om verjaringsregels buiten toepassing te laten, indien deze het opleggen van doeltreffende en afschrikwekkende straffen zou beletten 'in een groot aantal gevallen van ernstige fraude' waardoor de financiële belangen van de Unie worden geschaad (i.c. btw-fraude). Het *Corte costituzionale* stelt dat het legaliteitsbeginsel eraan in de weg staat dat de nationale rechter de bepalingen van verjaring buiten toepassing laat wat betreft lopende procedures. De Italiaanse grondwet kent een ruimere werkingssfeer toe aan het legaliteitsbeginsel dan die welke wordt erkend door de bronnen van het recht van de Unie. Overeenkomstig het beginsel moeten het strafbare feit, de straf en de verjaringstermijn bijgevolg in duidelijke, nauwkeurige en dwingende bewoordingen worden omschreven in een wet die van kracht is op het ogenblik dat de feiten worden begaan. Volgens de verwijzende rechter moet de eerbiediging van dat beginsel eenieder in staat stellen te begrijpen welke strafrechtelijke gevolgen zijn gedrag teweeg kan brengen, en verhinderen dat het recht willekeurig wordt toegepast. In het kader van de onderhavige zaak stelt het *Corte costituzionale* dat de betrokkenen op basis van de wettelijke regeling die van kracht was ten tijde van de feiten, redelijkerwijs niet konden voorzien dat de nationale rechter krachtens het recht van de Unie en met name artikel 325 VWEU verplicht was om de verjaringsbepalingen in het wetboek van strafrecht, artikelen 160 laatste alinea en artikel 161 tweede alinea, buiten toepassing te laten en aldus de toepasselijke verjaringstermijnen langer maakte. Het *Corte costituzionale* benadrukt bovendien dat het legaliteitsbeginsel inzake delicten en straffen ten grondslag ligt aan de onvervreembare rechten van de persoon en in al zijn aspecten moet worden beschouwd als een grondbeginsel van de Italiaanse constitutionele orde, waarbij de laatstgenoemde bijgevolg voorrang heeft boven de ermee conflicterende regels van het recht van de Unie.

A-G Bot is van mening dat het arrest *Taricco* op zichzelf geen antwoord biedt op de door de verwijzende rechter geuite kritiek. Hij stelt voor dat het HvJ zijn eerste antwoord dient te vervolledigen. Het gaat immers niet om het door het HvJ in het arrest *Taricco* afgeleide beginsel, maar eerder om de criteria te preciseren op basis waarvan deze verplichting moet worden nagekomen.

Alvorens de analyse van de voorgelegde prejudiciële vragen, identificeert A-G Bot zeer nauwkeurig de punten die tot dat resultaat leiden. Het strafrechtelijke legaliteitsbeginsel is een van de wezenlijke beginselen van het moderne strafrecht. Vanouds wordt erkend dat overeenkomstig dat beginsel een strafbaar feit niet kan worden verweten en geen straf kan worden opgelegd, indien zij niet door de wet zijn voorzien en omschreven, voordat de feiten zij begaan. In de onderhavige zaak werpt dat beginsel slechts problemen op, omdat de Italiaanse wetgeving toevoegt dat de verjaringsregeling onder dat beginsel valt. In de tweede plaats, wat betreft de verjaring, is niet het beginsel zelf maar de regeling ervan in casu onverenigbaar met het recht van de Unie, gelet op de werking van de schorsing en de stuiting van de verjaring. De aan de orde zijnde bepalingen beperken de situaties waarin de verjaring kan worden gestuit door deze voor te behouden aan minder talrijke en, in voorkomend geval, tardieve procedurele handelingen, die bovendien beperkte gevolgen hebben. Dit betekent dat in het geval van een stuitingshandeling, er geen nieuwe termijn gaat lopen die gelijk is aan de aanvankelijke termijn, maar volgt uitsluitend een verlenging van laatstgenoemde termijn met enkel een kwart van de aanvankelijke looptijd. De combinatie van de bepalingen in artikel 160 en 161 leidt bovendien tot de vaststelling van een **absolute grens** van de toepasselijke verjaringstermijn. Dit krijgt dientengevolge het kenmerk van een **fatale termijn**, die wordt gedefinieerd als de bij wet bepaalde termijn waarin iets moet worden gedaan en die in tegenstelling tot de verjaringstermijn niet kan worden geschorst, noch gestuit.

In feite moet de vraag worden opgeworpen betreffende de oorzaak van de bestaande onverenigbaarheid tussen de verjaringsregeling en de vereiste eerbiediging van de redelijke termijn van de procedure te waarborgen. Een recht is slechts effectief indien schending ervan wordt bestraft. Indien het recht van de Unie vereist dat elke schending wordt bestraft, is elke toepassingsregeling daarvan die in feite leidt tot het uitblijven van bestraffing of tot een kennelijk en groot risico van straffeloosheid, per definitie in strijd met het beginsel van voorrang van het recht van de Unie en het doeltreffendheidsbeginsel waarop artikel 325 VWEU berust. In de onderhavige zaak is dit ook het geval. Vastgesteld moet worden dat een **fatale termijn**, naar zijn aard, in tegenspraak is met het beginsel van de redelijke termijn van artikel 6 lid 1 EVRM. Het recht op een redelijke termijn is geen recht op straffeloosheid en mag de werkelijke veroordeling van de pleger van het strafbare feit niet beletten. Een fatale termijn kan deze perverse gevolgen veroorzaken.

---

⁷ Hof van Justitie van de EU, 8 september 2015, C-105/14, ECLI:EU:C:2015:555 ([Taricco](#))

A-G Bot acht het absoluut noodzakelijk dat de strafprocedure, wanneer deze in gang is gezet, kan verlopen tot en met de voltooiing ervan, waarbij elke daad van vervolging de verjaring stuit, waardoor een nieuwe termijn in zijn geheel begint, en waarbij als enige mogelijke beperking en verwijzing de eerbiediging van het beginsel van de redelijke termijn geldt. Deze verwijzing naar het beginsel van de redelijke termijn is zijns inziens een vereiste voor alle lidstaten. Bijgevolg is A-G Bot van mening dat het HvJ het begrip stuiting van de verjaring zou moeten opvatten als een **autonoom** begrip van het recht van de Unie en het aldus moet omschrijven dat elke daad van vervolging en elke daad die er de noodzakelijke verlenging van is, de verjaringstermijn stuit, en dat deze derhalve een nieuwe termijn laat beginnen die gelijk is aan de aanvankelijke termijn, zodat de verjaringstermijn die reeds is verlopen wordt gewist.

De criteria op basis waarvan de nationale rechter geacht wordt de eigen bepalingen van zijn wetboek van strafrecht buiten toepassing te laten, zijn, zoals het *Corte costituzionale* opmerkt, onbepaald en generiek ('*een groot aantal gevallen van ernstige fraude* waardoor de financiële belangen van de Unie worden geschaad'). Het is hierdoor feitelijk moeilijk van de nationale rechter te eisen dat hij voldoet aan een doelstelling – het niet schaden van de financiële belangen van de Unie – door van hem te verlangen dat hij een materiële bepaling van zijn strafrecht betreffende de verjaring van delicten en van straffen buiten toepassing laat, op basis van een criterium dat met recht kan worden opgevat als het invoeren van een subjectief onderdeel in het kader van de gevraagde beoordeling. A-G Bot stelt voor dat de verplichting tot beoordeling van het stelselmatige risico van straffeloosheid alleen berust op de aard van het strafbare feit en dat het aan de wetgever van de Unie is om deze aard te omschrijven. Hij merkt in dit verband op dat de Uniewetgever het begrip 'ernstige strafbare feiten waardoor de financiële belangen van de Unie worden geschaad' zo heeft omschreven, dat deze btw-fraude omvatten.

De verjaringsregels in de Italiaanse rechtsorde vormen materieelrechtelijke bepalingen en geen procesrechtelijke bepalingen zoals in andere rechtstelsels. De verjaringsregels maken deel uit van het legaliteitsbeginsel en kunnen derhalve niet met terugwerkende kracht worden toegepast ten nadele van de vervolgte persoon. Verwijzend naar rechtspraak van het EHRM⁸ en naar de bewoordingen van art. 49 Handvest, wijst de A-G erop dat het legaliteitsbeginsel niet in de weg staat aan het buiten toepassing laten van de nationale verjaringsregels: de handelingen waarvoor de betrokkenen worden vervolgd waren strafbaar ten tijde van het begaan ervan; de straffen zullen niet zwaarder zijn dan ten tijde van de handelingen; de betrokkenen zullen dus geen groter nadeel lijden dan waaraan zij ten tijde van het begaan van het strafbare feit waren blootgesteld. A-G Bot is het niet eens met de uitlegging door het *Corte costituzionale* dat de nationale rechter niet kan voldoen aan de afgeleide verplichting om de bepalingen van artikel 160 en 161 buiten toepassing te laten, omdat de Italiaanse Grondwet het toestaat zijn eigen niveau van bescherming van de grondrechten toe te passen en die te kwalificeren als hoger gelegen dan het niveau dat voortvloeit uit het Handvest van de Europese Unie. Er bestaat op het niveau van de Unie geen gemeenschappelijke omschrijving van de reikwijdte die het legaliteitsbeginsel inzake delicten en straffen moet hebben en van de mate van bescherming die in dat kader moet worden verleend aan de vervolgte persoon wanneer de toepassing van verjaringsregels aan de orde is. Bijgevolg hebben de lidstaten in principe een grotere speelruimte om een hoger niveau van bescherming toe te passen, echter op voorwaarde dat dat hogere niveau de voorrang en de doeltreffendheid van het recht van de Unie waarborgt. A-G Bot is van mening dat artikel 53 van het Handvest van de Europese Unie het de rechterlijke autoriteit van een lidstaat niet toestaat zich te verzetten tegen de nakoming van de afgeleide verplichting uit het arrest *Taricco* op grond dat deze verplichting het door de grondwet van deze staat gewaarborgde hogere niveau van bescherming van de grondrechten niet zou eerbiedigen.

Tot slot heeft de derde prejudiciële vraag betrekking op de reikwijdte van artikel 4, lid 2 VEU. A-G Bot neemt het standpunt in dat zijn voorstel niet leidt tot het ontkennen van de noodzaak om rekening te houden met de nationale identiteit van de lidstaten, waarvan de constitutionele identiteit ontegenzeggelijk deel uitmaakt. Een lidstaat van mening is dat een bepaling van primair recht of van afgeleid recht afbreuk doet aan zijn nationale identiteit, kan hij deze derhalve betwisten door zich te beroepen op artikel 4, lid 3 VEU. A-G Bot is van mening dat dit in de onderhavige zaak niet het geval is. Het HvJ heeft altijd geoordeeld dat beweerde inbreuken op grondrechten zoals die in de grondwet van een lidstaat zijn neergelegd aan de rechtsgeldigheid van een handeling van de instellingen van de Unie of aan de werking daarvan op het grondgebied van die staat niet kunnen afdoen, teneinde de eenheid en de doeltreffendheid van het recht van de Unie te beschermen. Daarbij stelt A-G Bot er niet van overtuigd te zijn dat de onmiddellijke toepassing van een langere verjaringstermijn van dien aard is dat de nationale identiteit van de Italiaanse Republiek erdoor wordt aangetast. Hetgeen onder een veeleisende opvatting van de bescherming van een grondrecht valt, mag immers niet worden verward met een aantasting van de nationale identiteit of, meer bepaald, de constitutionele identiteit van een lidstaat. Deze elementen in aanmerking genomen stelt A-G Bot dat de afgeleide verplichting, voor zover deze ertoe leidt dat de nationale rechter op een lopende procedure onmiddellijk een langere verjaringstermijn toepast dan die welke was voorzien in de wet die van kracht was op het moment dat het strafbare feit werd begaan, de nationale identiteit van de Italiaanse Republiek niet kan schaden.

⁸ EHRM 22 juni 2000, 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 en 33210/96 ([Coëme e.a./België](#)); EHRM 12 februari 2013, 1845/08 ([Previti/Italië](#)); EHRM 22 september 2015, 55959/14 ([Borcea/Roemenië](#)).

UITLEVERING: OPHEFFING DETENTIE NA ONHERROEPELIJK VERBOD IN KG EN AFWIJZENDE BESCHIKKING MINISTER

Rb. Den Haag 13 juli 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:7780

[Hyperlink](#)

Trefwoorden: uitlevering, opheffing uitleveringsdetentie, onherroepelijk verbod tot uitlevering in kort geding, afwijzende beschikking door minister op uitleveringsverzoek

Nadat de minister van Veiligheid en Justitie de vervolgingsuitlevering aan Moldavië wegens mensenhandel gedeeltelijk had toegestaan, heeft de voorzieningenrechter in kort geding verboden de betrokkene aan Moldavië uit te leveren, omdat de betrokkene vanwege de detentieomstandigheden in Moldavië een ‘real risk’ van schending van artikel 3 EVRM loopt.⁹ Het vonnis van de kort gedingrechter is in kracht van gewijsde gegaan. De minister heeft vervolgens afwijzend beschikt op het uitleveringsverzoek. Gelet op die beslissing van de minister heft de raadkamer de uitleveringsdetentie op.¹⁰

KORTE SIGNALERINGEN

Artikel, Koen Lenaerts, ‘La vie après l’avis: exploring the principle of mutual (yet not blind) trust’, *Common Market Law Review* vol. 54 (2017), issue 3

Trefwoorden: Opinion 2/13, Aranyosi, Căldăru, wederzijds vertrouwen

[Hyperlink](#)

Artikel, Annerie Smolders, ‘In naam van de toeschouwers’, *NJB 2017/193*

Trefwoorden: camera’s in de rechtszaal, openbaarheidsbeginsel, Persrichtlijn 2013

[Hyperlink](#)

Column, Michiel Luchtman, ‘Het strafrecht is niet meer puur nationaal – accepteer dat’

Trefwoorden: Europees Openbaar Ministerie, EU-fraude, Nederlands parlement wil niet deelnemen

[Hyperlink](#)

Nieuwsbericht, ‘Overleveringsverzoeken België voorlopig aangehouden’

Trefwoorden: detentieomstandigheden België, CPT rapport, aanhouding overleveringsverzoek België

[Hyperlink](#)

Nieuwsbericht, ‘Verdachten neerhalen MH17 in Nederland voor de rechter’

Trefwoorden: verdachten neerstorten MH17, rechtbank in Nederland, verdrag met uitvoeringswetgeving

[Hyperlink](#)

Nieuwsbericht, ‘Rechters, stel vragen aan het Europees Hof!’, *Mr.*

Trefwoorden: prejudiciële vragen, statistieken 2016, te weinig adviesvragen van Nederlandse rechters

[Hyperlink](#)

---

⁹ Rb. Den Haag (vrz.) 9 juni 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:7900.

¹⁰ Vgl. Rb. Amsterdam 9 februari 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:1529 (verzoek opheffing afgewezen, omdat het arrest in kort geding nog niet onherroepelijk is) en Rb. Amsterdam 24 maart 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:2200 (verzoek opheffing afgewezen; het arrest in kort geding is weliswaar onherroepelijk, maar de minister heeft nog niet afwijzend beschikt).